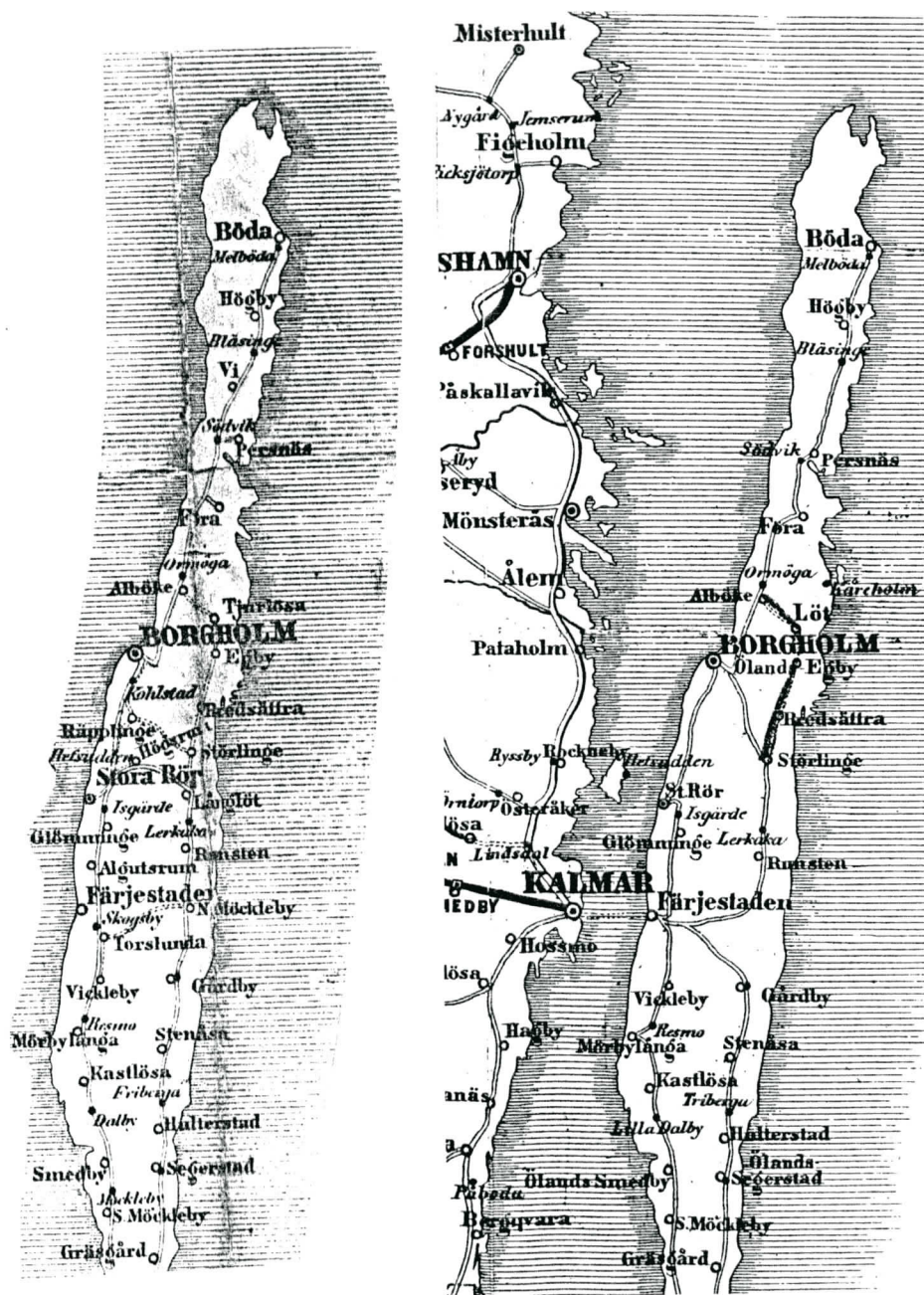

Erik Lindgren

Något om posten i Gärdslösa-trakten

1877 års postkarta (till höger) skiljer sig rätt mycket från 1875 års. Den omläggning av postlinjerna som berörs på sid 11 speglas bl a i ringlinjen Borgholm-Störlinge-Runsten-Färjestaden-Borgholm. Den kraftiga markeringen av linjen norrut från Störlinge avser lantbrevbäringen till Alböke. Kartan är en kopia av det exemplar som generaldirektör Wilhelm Roos använde när han på resan till läns huvudstäderna under år 1877 diskuterade uppläggnigen av lantbrevbäringslinjer.

Förlagan tillverkad 1992
Detta är kopia nr

Posthistorisk skriftserie 74

Copyright Erik Lindgren

Järnvägsplaner

Vid ett sammanträde i Resmo i augusti 1905 konstaterades att *"en järnväg skulle bliva till utomordentligt gagn för orten; det skulle bliva utveckling och förkovran på alla områden, emigrationen skulle avstanna, och järnvägen skulle bliva den pulsåder, som skulle tillföra samhällskroppen nytt liv och näring."*

På litet sikt blev resultatet att den nordliga delen av järnvägen Borgholm-Ottenby kunde öppnas för allmän trafik den 25 november 1909. En av de förenade post- och järnvägsstationer som därmed inrättades var den i Gärdslösa. Men socknen hade fått en egen poststation länge dessförinnan, belägen i Störlinge och med den byns namn. Den poststationen drogs emellertid in när en poststation öppnades i Gärdslösa järnvägsstation. Låt oss gå tillbaka till tiden för Störlinge poststations tillkomst men först ägna litet uppmärksamhet åt den genomgripande omorganisation som bland annat ledde till att Gärdslösa socken fick sin första poststation.

Kronobrevbäringen

"Kvistarna i trädet var kronobrevbäringen och grenarna motsvarade postverkets eget transportnät". Så kan man uttrycka skillnaden mellan två gamla system, som löpte samtidigt ända fram till 1870-talet. Med början 1874 inlemmades det äldsta systemet i systemet från 1636, det år som betecknas som svenska postverkets födelseår.

Kronobrevbäringen var ett nät för regeringens förbindelser med de olika landsändarna. Det hade redan en vid förgrening, när postverkets linjer började byggas ut. Detta var otillräckligt och kunde i många fall inte användas för befordran av brev mellan exempelvis landshövding, kronobefallningsmän och präster.

Men kronobrevbäringsnätet var på åtskilliga punkter sammanlänkat med riksnätet. Därför utnyttjade kronobrevbäringen postverkets nät på vissa delsträckor, ofta längre än det egna finmaskiga. Postverkets tillkomst innebar således en lättnad i kronobrevbäringsorganisationen.

1860 års regeringsbeslut om poststationer på landsbygden ledde inte till att särskilt många nya postlinjer tillkom. Till en början placerades de flesta poststationerna utmed redan befintliga postlinjer. Men poststationerna blev nya anknypningspunkter till kronobrevbäringsnätet.

Efter remissbehandling följde en proposition till 1873 års riksdag, enligt vilken postverket skulle anordna nya postgångar enligt överenskommelser som hade träffats preliminärt med länsstyrelserna. Därigenom blev den organisation som därtills funnits som en länk mellan bl a kronofogde, länsmän, häradshövdingar och nämndemän inlemmad i det allmänna postnätet. Detta skulle dessutom kompletteras med poststationer, "en i varje socken, om så behövdes".

På tre år, räknat från 1874, ökade därigenom antalet poststationer med ca 1300. Ändå kom många socknar att känna sig förfördelade genom att de inte fick egna poststationer.

Omorganisationen blev dyrbar för postverket. Redan i september 1875 började man undersöka vilka möjligheter till besparing som fanns och i en framställning till regeringen ett år senare sökte poststyrelsen sanktion för att pröva "vilka stationer, som i anseende till synnerligen obetydlig rörelse, böra indragas". Därmed togs det första steget till lantbrevbäring, en nyhet som introducerades 1878. Innan man kom så långt hade några av de minsta poststationerna blivit indragna. Ersättningen för dem blev då lösväskor som utväxlades med närmast belägna poststation.

Poststation i Störlinge

Bland de många poststationer som öppnades med 1874 års ingång låg en i Störlinge. Där antogs kronolänsmannen G Bäckman till föreståndare med 150 kronor i årsarvode. Det var det högsta arvudet inom hela norra motets fögderi, där 13 nya poststationer öppnades samtidigt. De övriga tolv föreståndarna fick vardera 100 kronor i årsarvode. Man kan iaktta motsvarande "fenomen" på andra håll i landet - civilstatens tjänstemän fick oftast högre arvoden än "vanliga" människor som antogs till poststationsföreståndare. I Störlinge kan man dock säga att det fanns ett annat skäl för högre arvode åt poststationsföreståndaren. Som framgår av det följande blev Störlinge nämligen också knutpunkt för fyra mindre gångpostlinjer.

De övriga poststationer som öppnades inom Ölands norra mots fögderi med 1874 års ingång låg i Alböke, Föra, Persnäs, Wi, Högby, Tjurlösa, Egby, Bredsätra, Långlöt, Runsten, Röpplinge och Högsrum. Tio av dem förestods av skollärare, en av en änkefru och en av en hemmansägare. Det fanns redan tidigare en postföringslinje mellan Borgholm och Böda, utmed vilka ett antal av de nya poststationerna låg. För dem som inte direkt berördes av den postlinjen måste nya postföringar inrättas i januari 1874. Störlinge blev därigenom utgångspunkt för fyra postföringslinjer, en till Alböke över Bredsätra, Egby och Löt, en till Runsten över Långlöt, en till Högsrum över Röpplinge och en till Högby. Dessutom öppnades en postföring mellan Röpplinge och Borgholm. På alla de fem nya postlinjerna bars posten (*gångpost*) och frekvensen var bara en tur i veckan. Däremot gick karrposten mellan Borgholm och Böda tre gånger i veckan i vardera riktningen.

Här bör kanske tilläggas att postföringen inom Ölands södra mots fögderi organiserades på ett sätt som motsvarade anordningarna norrut. Inom södra motets fögderi tillkom samtidigt 14 nya poststationer. Där fick samtliga poststationsföreståndare vardera 100 kr i årsarvode.

Föreståndarebyten i Störlinge

Länsman G Bäckman hade förmånen att efter framställning få sitt årsarvode höjt till 200 kr genom poststyrelsens beslut den 1 december 1879. Postmästare J A Pettersson i Borgholm skrev under remissbehandlingen bland annat att han vitsordade "stationsföreståndaren Bäckmans städse visade ordentlighet i hans nämnde befattning". Icke förty blev han avskedad ett decennium senare sedan postmästare J A Lindquist i Kalmar skrivit bl a följande om honom i ett brev till poststyrelsen den 17 juni 1890:

"Då poststationsföreståndaren i Störlinge, kronolänsmannen G Bäckman, vid flera tillfällen visat sig vara olämplig att fortfarande bestrida denna befattning, vilket ock framgår dels genom närslutna anmälan, hit ingiven av skollärarinnan Emelie Maechel ifråga om utbekommande av postanvisningsmedel, dels enär han mottagit penningar till insättning i postsparbanken men i stället använt dessa till eget bruk utan att de någonsin blivit uti postsparbanken insatta, vartill kommer bristande noggrannhet och ordentlighet vid tidningsbeställningar; vågar undertecknad i största ödmjukhet föreslå det Kungl. Generalpoststyrelsen täcktes besluta, att det med kronolänsmannen G Bäckman nu gällande kontrakt må till upphörande den 30 nästa september uppsägas".

Det fanns tillräckligt graverande bevis för att poststyrelsen skulle acceptera postmästare Lindquists förslag. Från och med den 1 oktober 1890 antogs änkefru Anna Constance Ahlqvist, född Dyström, till poststationsföreståndare. Den personliga konkurs som Bäckman hade genomlidit ett år tidigare hade inte förbättrat hans ekonomi.

Fru Ahlqvist fick från den 1 april 1906 årsarvodet höjt till 250 kr och från den 1 juli 1907 till 350 kr.

Det hann bli ännu ett par byten av föreståndare innan järnvägen var färdig att tas i bruk. Folkskolläraren Olof Gustaf Sålender övertog sålunda Störlinge poststation den 15 november 1908, nu med 400 kr i årsarvode. Det var en tillfällig anställning, men lika tillfällig blev den för hans efterträdare den 1 juli 1909 Johan Gustaf Laurin. Denne fick nämligen enligt en klausul i kontraktet frånträda sin befattning efter avslutad tjänstgöring den 24 november samma år.

Järnvägspoststation i Gärdslösa

Nu drogs poststationen i Störlinge in och Laurin fick leverera stämpel och sigill till Stockholm, medan vissa andra inventarier lämnades till järnvägsstationen i Gärdslösa. Där blev från och med den 25 november 1909 det tjänstgörande stationsbefälet ansvarig för postservicen. Stationsföreståndare var vid det tillfället Johan Leonard Hultquist. För sitt arbete med posten fick han ett lönetillskott på 300 kronor om året utöver det som järnvägsbolaget bestod honom med. Postarvodet höjdes den 1 juni 1911 till 420 kr.

KUNGL. GENERALPOSTSTYRELSENS

1909. CIRKULÄR. N^R L.

64.

Kungörelse,

angående dels öppnande dels indragning af poststationer.

Den 25 innevarande november, då bandelen Borgholm—Färjestaden upplåtes för allmän trafik, öppnas poststation vid en hvar af trafikstationerna *Räpplinge, Gärdslösa, Långlöt, Runsten, Gårdby* och *Ölands Skogsby* å nämnda bandel,

vid hållplatsen *Öjkroken* å järnvägslinjen Böda—Borgholm samt i *Algutsrum*, samtliga inom Kalmar län.

Samtidigt indragas de nuvarande poststationerna i *Ölands Egby, Räpplinge, Störlinge, Långlöt, Runsten* och *Gårdby* inom samma län. Stockholm den 24 november 1909.

JULIUS JUHLIN.

e. f.

Algot Norberg.

Borgholm—Ottenby.

(Från och med den 25 november 1909.)

Plk. 134		S. M. T.		Km.		
O.	Tåg 6.	Th.	F. L.			
7 ³⁶	1 ²⁵	—	—	—	<i>Borgholm</i> 57.....	5 ³⁰
7 ⁴⁶	1 ³⁵	5	—	—	<i>Räpplinge</i>	5 ²⁰
8 ⁶	2 ⁰	12	—	—	<i>Gärdslösa</i>	4 ⁵⁶
8 ¹⁴	2 ⁸	16	—	—	<i>Långlöt</i>	4 ⁴⁹
8 ²⁷	2 ²¹	22	—	—	<i>Runsten</i>	4 ³⁷
8 ³⁷	2 ³¹	27	—	—	<i>Norra Möckleby</i> (ej f.)	4 ²⁶
8 ⁴⁹	2 ⁴²	32	—	—	<i>Gårdby</i>	4 ¹⁶
9 ⁸	3 ¹	41	—	—	<i>Ölands Skogsby</i>	3 ⁵⁷
9 ¹⁶	3 ⁹	45	—	—	<i>Färjestaden</i>	3 ⁴⁸
		54	—	—	<i>Vickleby</i>	Tåg 3.
		58	—	—	<i>Resmo</i>	Plk. 134
		61	—	—	<i>Mörbylånga</i> (ej f.)	
		70	—	—	<i>Kastlösa</i>	
		79	—	—	<i>Skärlof</i>	
		84	—	—	<i>Ölands Segerstad</i> ..	
		91	—	—	<i>Ölands Gräsgränd</i> (ej f.)	
		98	—	—	<i>Ottenby</i>	

Sträckan Färjestaden—Ottenby ännu ej öppnad för allmän trafik.

Den 1 oktober 1916 tog Anders Vilhelm Horn över ansvaret för posten. Han var väl inte byxad för uppgiften. En vikarie anlätades från den 13 februari 1921 innan nästa ordinarie stationsföreståndare tillsattes den 20 april 1922. Det var Karl Sanfrid Wall, som sedan 1918 hade ansvarat för den förenade post- och järnvägsstationen i Torngård. Han avled på nyårsafton 1923, blott 34 år gammal. Oscar Nilsson, som hade vikarierat 1921-1922, fick nu åter rycka in under drygt fyra månader, innan trafikbiträdet Thorvald Vilhelm Wickström tog över den 15 maj 1924.

Nu blev det relativt stabilt genom att Wickström svarade för postserVICEN i Gärdslösa under ett kvarts sekel. Stationskarlen Stig Erik Söderström tog över den 1 april 1949 och följdes den 1 oktober 1955 av trafikbiträdet Bern Olle Artur Johansson. Hans kombinerade tjänst varade till och med september 1961. Då lades järnvägstrafiken ned men poststationen bibehölls. Olle Johansson fick anställning direkt av postverket. I 1960-talets rationaliseringsiver visade sig poststationen vara olönsam och den drogs in med februari månads utgång 1968. Berörda kunder betjänades med lantbrevbäring och Olle Johansson antogs som extra postiljon i Borgholm.

Människors svaghet

Vi har i det föregående mött Ölands förste lantbrevbärare Carl August Petersson. Det var han som svarade för postgången mellan Störlinge och Alböke. Postnätet på norra Öland var ett provisorium under de första åren efter 1874. De små gångpostlinjer med Störlinge som utgångspunkt, vilka nämnts tidigare, upphörde delvis från och med april 1876. Då organiserades i stället en ringlinje med tre veckoturer från Färjestaden över Borgholm och Norra Möckleby och åter till Färjestaden. Linjen Borgholm-Böda fick ändrad sträckning med bibehållet antal veckoturer, tre. Linjen Alböke-Störlinge blev kvar oförändrad med en veckotur.

Färjestaden—Borgholm— Norra Möckleby—Färjestaden. (Från den 1 april 1876.)									
M. O. F.	—	7,30	f. m.	1,0	<i>Färjestadens</i> poststation.....	T. Th. L.	8,45	—	e. m.
M. O. F.	8,45	9,0	f. m.	0,6	<i>Glömminge</i> poststation.....	T. Th. L.	7,15	7,30	e. m.
M. O. F.	9,45	10,45	f. m.	1,7	<i>Stora Rörs</i> postexpedition...	T. Th. L.	5,30	6,30	e. m.
M. O. F.	1,0	2,0	e. m.	1,3	<i>Borgholms</i> postexpedition ...	T. Th. L.	2,15	3,15	e. m.
M. O. F.	3,30	3,45	e. m.	0,8	<i>Störlinge</i> poststation.....	T. Th. L.	12,30	12,45	e. m.
M. O. F.	4,45	5,0	e. m.	0,5	<i>Långlöts</i> poststation.....	T. Th. L.	11,15	11,30	f. m.
M. O. F.	5,45	6,0	e. m.	0,5	<i>Runstens</i> poststation.....	T. Th. L.	10,15	10,30	f. m.
M. O. F.	6,45	7,0	e. m.	1,3	<i>Norra Möckleby</i> poststation	T. Th. L.	9,15	9,30	f. m.
M. O. F.	8,45	—	e. m.	7,6	<i>Färjestadens</i> poststation.....	T. Th. L.	—	7,30	f. m.
Borgholm—Böda. (Från den 3 april 1876.)									
M. O. F.	—	3,0	e. m.	1,1	<i>Borgholms</i> postexpedition...	M. O. F.	11,45	—	f. m.
M. O. F.	4,30	4,45	e. m.	1,1	<i>Alböke</i> poststation.....	M. O. F.	10,0	10,15	f. m.
M. O. F.	6,15	6,30	e. m.	0,7	<i>Örmöga</i> gästgivaregård.....	M. O. F.	8,15	8,30	f. m.
M. O. F.	7,30	7,45	e. m.	1,0	<i>Föra</i> poststation.....	M. O. F.	7,0	7,15	f. m.
M. O. F.	9,0	9,15	e. m.	1,3	<i>Södvika</i> gästgivaregård.....	M. O. F.	5,30	5,45	f. m.
M. O. F.	10,45	—	e. m.	5,1	<i>Persnäs</i> poststation..... (vid Lilla Horn)	M. O. F.	—	—	f. m.
M. O. F.	—	8,0	f. m.	0,5	<i>Blåsinne</i> gästgivaregård.....	M. O. F.	—	—	f. m.
M. O. F.	9,0	9,15	e. m.	0,4	<i>Högby</i> poststation..... (vid Gaxa)	M. O. F.	—	—	f. m.
M. O. F.	10,45	—	e. m.	0,5	<i>Melböda</i> gästgivaregård...	M. O. F.	—	—	f. m.
M. O. F.	—	—	e. m.	1,8	<i>Böda</i> poststation.....	M. O. F.	—	4,0	f. m.
Alböke—Störlinge. (Gångpost.) (Från den 6 april 1876.)									
Th.	—	8,0	f. m.	0,5	<i>Alböke</i> poststation.....	Th.	8,45	—	e. m.
Th.	9,0	9,15	f. m.	0,4	<i>Löts</i> poststation.....	Th.	7,30	7,45	e. m.
Th.	10,15	10,30	f. m.	0,4	<i>Ölands Egby</i> poststation....	Th.	6,15	6,30	e. m.
Th.	11,30	11,45	f. m.	0,5	<i>Bredsättra</i> poststation.....	Th.	5,0	5,15	e. m.
Th.	12,45	—	e. m.	1,8	<i>Störlinge</i> poststation.....	Th.	—	4,0	e. m.

För postföringen på de båda stora linjerna anlätades entreprenörer som tävlade om dessa uppdrag. De underbjöd varandra och poststyrelsen valde oftast det lägsta anbudet för de olika delsträckor som skjutsningen avsåg.

Det var inte alltid "Guds bästa barn" som fick uppdragen. Mer eller mindre motiverat anmälde poststationsföreståndaren och handlanden Carl Erik Brohlin ett par av dem till poststyrelsen den 20 mars 1878 för oredlighet. Brohlin hade blivit föreståndare för poststationen i Alböke på sommaren 1876 efter skolläraren J Hammell. Alböke, som nu var den första anhalten på kärrepostlinjen Borgholm-Böda, stod ju i förbindelse med Störlinge genom gångpostlinjen. Denna var oförändrad sedan tillkomsten 1874 till och med 1877 års utgång, varefter den byttes ut mot lantbrevbäring med oförändrad sträckning men med två veckoturer.

Brohlins anmälan gällde postförarna Sven Johan Svensson och Lars P Larsson. De hade enligt Brohlins anmälan bort gå i första hand när det gällde uppsägningar av postförare vid den omorganisation som genomfördes med 1878 års ingång. Båda hade enligt Brohlins anmälan "långt före detta gjort sig skyldiga till uppsägning därigenom att de äro personer, som äro självhärskande och tycka sig hava rätt att göra vad de behagar och emot vad i lag föreskrivet är, vilket jag härmed ödmjukast får förklara åtskilligt av deras bedrifter".

Brohlin räknade därefter med sitt något bristfälliga skrivsätt upp iakttagelser han gjort till de båda entreprenörernas nackdel. Jag misstänker att han gjorde anmälan i hopp om att poststyrelsen skulle säga upp deras kontrakt. I så fall skulle han vid ny utbudan kunna bli entreprenör själv. Men poststyrelsen ansåg vid föredragning den 1 april 1878 inte att anmälan skulle föranleda vidare åtgärd. Riktigt rent mjöl i påsen hade Brohlin troligen inte och till anmälan bifogade han ett kort med anteckning om att han ville vara anonym.

Ärade Styrelse!
Jag får ödmjukast beöja att ej mitt namn
blever angifvet, därför, att det är här etc
hänngerigt folk.
Högaktningfullt
C. E. Brohlin

Lantbrevbärare avtackas

Vi hoppar nu 22 år framåt i tiden och ägnar ingen mer uppmärksamhet åt vilka som under mellantiden hade varit postförare på de stora genomgångslinjerna. Däremot vill jag ägna det återstående utrymmet i detta häfte åt vår vän lantbrevbäraren Carl August Petersson. Nöjda kunder tackade honom för hans tjänstvillighet under 22 år, något som speglas i ett tidningsurklipp i början av 1900. Det vilar tragik över dokument som avslöjar hur hans tid som lantbrevbärare upphörde.

Posten på linjen mellan Störlinge och Alböke hade redan under Peterssons tid som lantbrevbärare hunnit växa i omfång så pass mycket att han måste använda häst och åkdon trots att lantbrevbäringen fullgjordes med två turer i veckan. År 1899 blev det tal om att öka frekvensen till tre turer i veckan. Det kunde Petersson inte acceptera med mindre hans ersättning höjdes till 5 kronor per tur.

Hans nekande svar på frågan om att besörja lantbrevbäring tre gånger i veckan innehöll reservationen "om icke ersättningen kan höjas något". Detta tolkades som en formell uppsägning och linjen utlystes ledig till ansökan. Poststationsföreståndare Brohlin i Alböke erbjöd sig att "genom fullväxt, nykter, pålitlig och skrivkunnig mansperson" fullgöra lantbrevbäringen tre gånger i veckan mot en ersättning av kr 3:50 per tur. Han fick kontrakt om detta för tillämpning från det nya seklets början.

Ortskorrespondenten för Oskarshamns-Tidningen, ur vilket tidningsklippet är hämtat, torde ha känt till att Petersson blev utslagen genom att föreståndaren för poststationen i Alböke gav ett lågt anbud på lantbrevbäringen. Måhända skrev han därför till de sista raderna med en undran "hvilken belöning postvärdet skall lämna denne sin afgångne trojänare". Den belöningen uteblev.

Bedrad lantbrevbärare. Från Alböke skrifves till Oskarsh. Tidn.:
Herrensägaren Carl August Petersson i Stadetorp från Alböke har från den 1 januari 1878 till den 31 december 1899 eller under 21 års tid fortstött posten

från Alböke poststation till Vöt, Egby, Bredlätra och Stöckinge fram och åter tvänne gånger i hvarje vecka. Till en början var posten ej förra, än han bar den i en väska; men inom få år tillvägtes antalet af tidningar och försändelser så, att han måste med stjuts forstjaffa den. Det oaktadt fick han ej förra ersättning af postvärdet, än hwad hans ingångna kontrakt visade, näml. 2 kr. pr resa för en wäglängd af 2½ mil. Förliden sommar uppsöde han sitt kontrakt, antagligen i hopp att få en högre ersättning. Men som konkurrensen i vår tid är ganska stor, fanns där en annan till hands, som erbjöd sig föra posten mot 3 kr. 50 öre för hvarje resa, hvarföre den wäl hemmastadde landtbrefbäraren afgick med förliden årsdag.

All äfwen landtbefolkning wet att uppsätta en persons redbarhet, nit och pliktrogighet wissades wid St. N. Peterssons sista postresa. Personer inom Vöts socken hade nämligen sammanstjuttit en pänningsluma och därmed inlöpt en wacker regulator, hwilken öfwerlämnades till honom af handlanden N. Sjöström och kuffalten Borgström i Vöt. Sjöström höll därwid ett anslående tal och tackade St. N. Petersson för hans mödor och pliktrogighet. Wid samma tillfälle öfwerlämnades från Bredlätra församling en wacker kaffejerbst, bestående af sockerikål, gräddlanna, kaffelanna och bricka. Egby socken hade rebant förut öfwerlämnat en större hänglampan med 9 ljusarmar.

Brefbäraren Petersson frambar till gifwacne sitt hjärtliga tack och framhöll, att de honom öfwerlämnade gäfworaa under hans återstående lifs dagar skulle wara honom i dubbelt mått lära. Heder åt dem, som wetat uppsätta en persons trägna arbete! — Udras just hwilken besöing postvärdet skall lämna denne sin afgångne tro-tjänare.